

Pilar Arbiol Sagarra

FLOR DE SAÛC

A Can Verdú es lleven d'hora. Des de la finestra de la cuina la Rosa pot veure com treu el cap el sol per sobre la muntanya de Cabarrà, entre la Voltorera i Puig de Cabdells, tenyint d'un groc famolenc les vinyes adormides de febrer... Fa fred i es cobreix les espatlles amb la manta de l'Emili, que agafa de sobre la cadira. El foc acabat d'encendre encara no ha tingut temps d'escalfar l'habitació. Avui fa tard i s'ha d'afanyar. Comprova si bull l'aigua amb farigola de la caldera que penja dels ferros mentre talla pessics de pa que reparteix en dos plats. Ja se senten els passos de l'Emili al pis de dalt. Posa a cada plat un raig d'oli generós i uns polsos de sal, i després esclafa un ou a sobre de cadascun d'ells. L'aigua ja està bullint i els passos de l'Emili ressonen ara a l'escala. La Rosa agafa la cassia i treu el líquid fumejant de la caldera que reparteix entre els dos plats posats sobre la taula. S'afanya a agafar dos culleres i dos gotos alhora que l'Emili baixa l'últim esglaó de l'escala i entra a la cuina.

—Bon dia Rosa. Encara no t'has vestit avui? Amb el fred que fa, encara cauràs malalta.

La Rosa no recordava que encara només portava la camisa. Aquest matí l'escalfor de les flassades li pesava a sobre i li ha costat més del compte llevar-se. Amb les presses i la manta que l'embolicava i li escalfava el cos no havia estat conscient, però ara s'adonava del fred que li pujava per les cames sense mitges, i es va arraulir sota el seu abrigall mentre seia a taula davant del seu home.

—Bon dia Emili. No t'amoïnis, després aniré a vestir-me. Ara esmorzem —li va dir la Rosa, mentre li servia una mica de vi del barrilet.

Aquell era el millor moment del dia per la Rosa. Sense la Carme, la seva sogra, que els dies freds d'hivern romancejava una estona més al llit, ni el petit Tonet, que encara dormia. Tots dos sols, esmorzant junts a taula, gaudint del silenci del matí trencat només pel xiuxiueig de les poques paraules que l'Emili li adreçava. Això era impensable quan

estava present la Carme. Ella, la seva sogra, era una dona petita i eixuta, de costums arrelats. Tot i que Can Verdú ja no era el que va ser, la Carme, pubilla d'una bona casa de la Conca casada amb un hereu, conservava els aires de casa gran, i mantenia els costums que havia après dels seus pares, i aquests dels seus, generació rere generació. Semblava que en el cap de la Carme no hagués passat aquella guerra que li va prendre el marit, el fill gran, i havia deixat un paisatge de dolor i misèria arreu. També a Can Verdú. Així que tot i que els temps eren uns altres, a Can Verdú el cap de família, ara l'Emili, menjava sol a taula, mentre les dones de la casa el servien, com havia estat costum. Només quan ell havia acabat el seu àpat, la Carme, ella i el petit Tonet gosaven seure a la bancada del costat del foc a menjar. Això no li agradava gens a la Rosa, però no havia tingut mai la valentia de expressar-ho en veu alta, ni tant sols a l'Emili. Hi havia altres coses que no li agradaven de la Carme. La seva mirada fosca, rere aquells ulls rodons i petits. La seva manera sempre silenciosa de moure's que feia que ella no sabés mai on estava, o si venia o marxava. La seva veu eixuta com ella mateixa capaç de transformar cada paraula amb un retret o una ordre sense haver d'alçar mai la veu. La Rosa sabia que no li havia agradat mai a la Carme. Sabia que no la considerava prou adient pel seu estimat Emili malgrat que no ho havia manifestat mai obertament. No calia fer-ho. Tot i que els Verdú eren una família de tarannà aspre i de poques paraules, l'hostilitat de la Carme era palesa. Cosa que no passava amb l'Emili, tot i el seu caràcter també esquerp.

Perduda en aquest pensaments i asseguda a la taula de la cuina amb l'Emili, la Rosa tanca per uns instants els ulls i es deixa bressolar per l'escalfor del foc que ja ha envaït la cuina, per l'olor dolç de la farigola que bull al calder, i pel soroll dels espetecs de la llenya seca al foc, intentant copsar aquell instant amb tots els seus sentits. Però una veu prima i eixuta li va fer obrir de cop els ulls.

—Bon dia Emili. Encara no has marxat avui? Si que farem feina així.

La Carme s'ha materialitzat de sobte a la cuina, sense fer soroll, i tot i que les seves paraules van dirigides a l'Emili, els seus ulls es dirigeixen a ella escrutadors. La Rosa s'aixeca de cop de la cadira i agafa a corre-cuita el seu plat, encara mig ple. El sotrac fa que el seu got de vi vesi sobre la taula, deixant un petit toll vermell que s'afanya a eixugar amb el drap que porta a les mans.

—Bon dia Carme. Ha dormit vostè bé avui?

La Rosa diu aquestes paraules sense mirar la Carme i sense esperar resposta mentre endreça la cuina, i nota la mirada recriminadora de la seva sogra al clatell. “Perquè s’ha llevat tant d’hora avui?” Pensa mentre guaita pel finestró de la cuina el sol encara esmorteït. Un calfred li puja per l’esquena a l’hora que la vergonya d’haver estat enxampada esmorzant amb l’Emili li envermelleix les galtes, com si fos una fadrina a la que sorprenen festejant. Mentrestant l’Emili es posa la brusa sobre la camisa, i agafa un grapat de panses i ametlles que guarda a la butxaca dels pantalons. La Rosa li dona la bota que ha omplert de vi i la gorra.

—I la manta? Sembla que fa fred avui —li diu l’Emili amb un somriure als ulls que serveix de bàlsam guaridor del seu neguit.

Ella sap que no es un retret, i li agraeix la petita broma tornant-li el somriure i embolcallant-lo amb la manta que fins ara mateix portava ella a sobre.

—Adéu Rosa. Fins després.- Li diu mentre li fa un petó al front. Després fa el mateix amb la Carme, la seva mare.

L’Emili surt de l’escalfor de la cuina i s’endinsa en la entrada fresca i fosca de la casa. Agafa la podadora, que va deixar ahir amb la resta d’arres per treballar al camp: pics, aixades, forques, corretges, falçs, rasclets, serres, destrals i tota mena d’estrils imaginables penjats dels ganxos de la paret uns, o reposant a terra uns altres... Encara li falta més de mitja vinya per podar, pensa, i vol deixar-ho enllestit abans de posar-se a fer garbons.

L’Emili obre la gran porta de fusta adovellada que dona al carrer de l’Església i que separa la intimitat de la casa de la resta del món. Passa pel costat de l’escola i de les ruïnes de l’antiga església abans d’enfilar el Camí de la Font. Mentre camina arraulit amb la manta que el protegeix del fred pensa en la seva dona, la Rosa i en aquell vespre de final juliol a la plaça de Sarral. Era el dia de la festa major i la plaça estava plena de gent en moviment que reia, parlava o ballava al so d’una melodia que un parell de nois, amb més desig que fortuna, intentava arrancar dels seus instruments. A l’Emili no li agradava aquell garbuix, de fet el desconcertava tot el que no fos l’ordre quasi bé castrense dels seus ceps perfectament arreglerats i el silenci sord de la seva vinya. Per això, des de la seguretat d’un racó poc atapeït, mudat amb el seu vestit sastre i la seva armilla i amb un pomell de lliris blaus a la mà cerca entre les colles de fadrines a la Rosa Mateu. Li agradava aquella xicoteta, petita i delicada. Li agradava la seva pell blanca d’alabastre, els

seus ulls foscos i la seva aparent fragilitat. Feia dies que s'havia fixat en ella a la fira del diumenge de Sarral, i aquell vespre de juliol va aplegar el coratge suficient per donar el pas i demanar-li festeig. Aquell coratge, però, no li havia servit per parlar-li a la mare de les seves intencions. Sabia del cert que a la Carme aquell festeig no li complauria. La Rosa era filla d'un simple jornal·ler de les canteres d'alabastre i no estava avesada a les feines del camp.

—Amb aquesta noia tant prima i delicada, no ens traurem mai la feina de sobre — li deia la seva mare —Hauries de buscar una pubilla sana i forta, que es pugui fer càrrec de la casa quan jo no hi sigui...

Les paraules de la Carme, però, no van aconseguir doblegar la ferma decisió de l'Emili. Les parets blanques, recent blanquejades, de l'església nova del poble van ser testimoni de la boda de l'Emili i la Rosa de Sarral, un matí gris i fred de desembre.

La Rosa es va quedar al costat de la finestra de la cuina, observant com l'Emili enfilava el carrer i es fonia poc a poc amb la terra del camí que el feia cada cop més petit, fins que va desaparèixer de la seva vista. Així era l'Emili, aspre com aquella terra; aspre com l'escorça dels seus ceps. Els seus ulls però, tenien la dolçor de dos gotims de raïm madur, i el seu cor la tebiesa d'una tarda de verema.

Perduda en els seus pensaments, la Rosa no se'n va adonar que la Carme li estava parlant:

—Que no el sents nena? El Tonet ja s'ha despertat, i tu no fas més que badar. Avui tenim molta feina. Cuida't tu de les gallines i de l'hort, que jo tinc que fer unes coses al celler.

Acabat de dir això, la Carme va desaparèixer com sempre feia, sense fer soroll. Ni tant sols es sentien les seves passes baixant cap al celler de la casa. Per ser exactes, aquell soterrani ja feia dies que no servia de celler des que van decidir portar el raïm a la Cooperativa de Sarral tot i que encara conservava el trull per premsar el raïm i les tines per conservar-lo. Però ara, tot això quedava diluït per una munió de prestatgeries de fusta, escampades per tot el celler, atapeïdes de pots de vidre de totes les mides, plens d'herbes i flors seques i d'una teranyina de cordills que s'estenien de paret a paret des d'on penjaven tot tipus de plantes, perfectament arrengrerades. La Carme era una experta en herbes. Les coneixia, les collia, les tractava, i les utilitzava per tot. Pels animals, per l'hort,

per la casa, i també per ells mateixos, i per tots aquells que en moments de malaltia o dolor, requerien els seus coneixements. Tothom coneixia les seves habilitats per guarir amb les herbes. Ella mateixa, i el petit Tonet havien fet us més d'un cop de les seves infusions i ungüents. Quan la Rosa pensava en aquell celler, en la seva barreja d'olors, els pots de vidre i les plantes, un somriure maliciós es dibuixava en els seus llavis: - En uns altres temps, a la Carme l'haurien cremat per bruixa a la plaça del poble.-

De sobte, un calfred va recórrer l'esquena de la Rosa i un atac de tos la va fer tornar de sobte a la cuina d'aquella casa, que encara no sentia com la seva llar. Va pujar corrents les escales i va entrar a la seva habitació, Estava freda, i el Tonet somicava al bressol. Va agafar una flassada i va embolicar al petit que va deixar sobre el seu llit mentre ella es posava la xambra de llana sobre la camisa, les mitges i la faldilla. Va tornar a deixar Tonet al bressol i va endreçar amb rapidesa el llit i l'habitació. Abans de baixar a la cuina amb el nen per donar-li l'esmorzar es va arraulir amb la seva toqueta i es va posar un davantal net. La llana gruixuda de la toqueta no li va treure aquell fred que semblava que li sortia de dintre.

Aquell dia la Rosa ho feia tot a cuita-corrents. Li semblava que si feia les coses de pressa, se li passaria aquella sensació de fred. Però no va ser així. De fet el seu estat va anar empitjorant durant el dia. No parava d'estossegar i estava segura que tenia febre. L'únic moment que es va relaxar uns minut va ser quan ella i el petit van anar al corral a buscar els ous. Al Tonet li agradava anar al corral. Es quedava bocabadat mirant aquell enrenou de gallines corrents d'aquí cap allà mentre feien un guirigall ensordidor. La Rosa ho sabia, i el deixava gaudir de l'espectacle sobre un pedrís mentre ella recollia amb cura els ous.

El galliner de Can Verdú era el bé més preuat de la casa, després de les vinyes. Gràcies als ous, que venien als veïns del poble, i els diumenges a la fira de Sarral, aconseguien unes pessetes que els ajudaven a passar els mesos més feixucs entre verema i verema. La Carme n'estava molt del seu galliner i del seus ous. Eren la seva victòria a l'esforç que havia suposat estalviar cada cèntim en aquella minsa economia que els va deixar d'herència la guerra. Amb aquells diners va poder comprar gallina per gallina fins aconseguir un dels avirams més grans de la comarca.

Els ous eren el tresor de Can Verdú i ara la responsabilitat de la Rosa. Els tractava com si fossin delicades peces de vidre. La trencadissa d'un ou per distracció o per simple

accident, anava lligada sempre a la conseqüent mirada recriminatòria de la Carme que cridava en silenci la pocatraça de la Rosa.

Els ous per consum propi, com no podia ser d'altra manera, estaven racionats sota l'estricta control de la Carme. Tots els ous eren per vendre, tret de l'ou que es menjava l'Emili cada dia per esmorzar. Quan el metge va aconsellar a la Rosa la ingesta d'un ou al dia per tal d'enfortir la seva delicada naturalesa, afectada per l'embaràs, la Carme no es va poder estar d'encarar-se amb el doctor i proposar-li mil alternatives amb herbes, i altres remeis naturals que aconseguirien el mateix efecte i a més a més l'estalvi d'un ou diari. El metge, però, no va baixar del burro. No era massa devot dels remeis casolans, així que sortosament per la Rosa, l'Emili va recolzar l'opinió facultativa i aquesta va superar els esforços de la Carme d'estalviar-se un ou.

La Rosa ja feia gairebé un any que havia tingut al petit Tonet però la seva fràgil constitució, i el consentiment de l'Emili van fer les seves sopes de farigola d'esmorzar s'acompanyessin amb aquell ou. Ella estava convençuda que la Carme portava el compte dels cèntims perduts per aquells ous que no es vendrien mai, tot i que mai va gosar contradir al seu fill. No calia. Els retrets silenciosos de la seva mirada es dirigien directament a ella.

Els dies d'aquell mes de febrer s'anaven allargant sense pressa igual que la malaltia de la Rosa. Cada cop tenia una febre més alta, i la tos li cremava els pulmons i la gola. Casi bé no menjava, no tenia esma. La Carme, però, l'obligava a beure aquells gots de vi calent amb eucaliptus, menta, flor de saüc, arrel de malví i mel.

—T'has de prendre aquesta xarop, Rosa. Les noies d'ara sou massa toves. Ja veuràs com aviat et trobaràs bé —li deia la seva sogra amb un mig somriure als llavis.

Tot i la quantitat de mel, aquell xarop tenia un gust dolentíssim, entre àcid i picant, que cremava la gola de la Rosa. A l'estómac tampoc se li posava bé. Havia de fer esforços per no treure de cop tot aquell líquid calent que es bevia a contracor.

L'Emili estava cada dia més amoïnada per ella. Li costava deixar-la cada matí per anar a les vinyes. Estava molt prima, i unes bosses grises sota els ulls li amagaven la seva mirada càlida d'altres temps. Volia fer cridar al metge, però la Carme si negava.

—No t'amoïnis tant per la Rosa, fill. Jo tinc cura d'ella i del petit Tonet. Amb el xarop que pren, aviat millorarà. Ja veuràs fill. Ves tranquil a la vinya. Ja es veuen els

primers pàmpols i tindràs que afanyar-te a adobar. Aquest hivern ha estat generós per la terra. Tindrem un bon vi, si no et descuides.

Els pàmpols ja s'havien convertit en fulles. La vinya despertava alhora que la Rosa s'anava apagant. L'Emili, entre els ceps, es mirava la posta de sol. La llum especial de primavera, que inunda els camps amb una llum dolça i delicada, com la seva Rosa. En recordar la seva dona, l'estómac li va fer una punxada que se li va escampar per la resta del cos. Alguna cosa no anava bé. Va agafar els estris que tenia escampats pel bancal i va enfilat el camí de la font en sentit contrari, cap al poble. Va travessar la porta de casa seva deixant caure al terra de la entrada tots els estris que portava. El silenci ensordidor de la casa el va fer aturar-se uns segons a la cuina. Desitjava sentir alguna veu que denotés normalitat i que el fes dubtar del seu mal pressentiment. No va ser així. Va pujar precipitadament les escales fins arribar al seu dormitori. La Rosa esta estirada al llit, amb els ulls tancats i blanca com una figureta d'alabastre. La Carme, al seu costat, li eixugava la suor del front amb un drap.

—De sobte, aquesta tarda s'ha posat pitjor, a començat a vomitar, i es queixava d'un fort dolor a l'estómac. Li he donat...

L'Emili no la va deixar acabar la frase. El silenci s'havia transformat de cop en un crit que li premia la gola i que es delia per sortir.- Ara mateix vaig a buscar al metge. Vostè no es mogui ni un segon del costat de la Rosa. Si li passa alguna cosa....- Amb aquestes paraules, l'Emili va deixar les dues dones i va baixar les escales com les havia pujat. Va travessar la cuina amb dues passes, i quasi bé cau a l'entrebancar-se amb les eines escampades a l'entrada. Ja era fosc, però l'Emili coneixia bé aquells camins i aquells camps que havien estat casa seva tota la vida. Corria tan de pressa que les llàgrimes de tristesa i impotència que se li escapaven dels ulls no aconseguien lliscar per la seva galta. Sabia que la Rosa estava molt malalta, i no podia evitar que un sentiment de culpabilitat li estrenyés el pit. Si l'hagués portat abans al metge. Si no hagués fet cas de la mare... Cadascun d'aquests pensaments li feien accelerar el pas, camí de Pira, on vivia el metge.

Quan el doctor Beltran va sortir de l'habitació de la Rosa una esclatxa feble de sol entrava pel finestró de la cuina de Can Verdú. Durant tota la nit l'Emili i la Carme havien estat asseguts al banc del costat del foc, tot i que les brases ja feia estona que s'havien apagat. El Doctor Beltran sortia de tant en tant i els feia preguntes: Que havia menjat?, quantes hores dormia? Des de quan tenia aquell dolor d'estómac? També es va interessar

pel xarop de la Carme. El va olorar i el va tastar, sense dissimular la ganyota de fàstic després de glopejar-lo i escopir-lo immediatament. Li va preguntar a la Carme pels components d'aquell xarop:

—Una reducció de vi, eucaliptus, menta, flor de saüc, arrel de malví i mel. Totes les herbes les he recollit i assecat jo mateixa —va contestar la Carme amb orgull de mostrar-se entesa en guariments davant del metge.

El doctor Beltran, però, semblava que no estava satisfet amb l'explicació de la Carme, i va voler veure amb els seus propis ulls tots els ingredients d'aquella potinga impossible d'engolir. La Carme, a contracor, va acompanyar al metge fins al celler. Allí, el metge va remenar entre la infinitat de pots, i potets que contenien fulles, arrels, flors, branques, polsos i altres formes materials indefinibles. Va olorar, va tastar, i també va agafar algunes mostres que guardà curosament dintre del seu maletí, al costat d'una petita gerra amb el xarop de la Carme.

Abans de marxar, el Doctor Beltran va parlar amb l'Emili:

—La teva dona no té un simple refredat mal curat. Els seus símptomes son característics d'una forta intoxicació. Li he fet un bon rentat d'estómac i ara et deixaré la llista de medicaments que has de comprar i una llista amb els àpats que hauria de començar a menjar. Només amb això, la Rosa tindria que millorar aviat. Sobretot que no prengui més xarop “miraculós” de la teva mare.

M'agradaria estar equivocacat, però potser aviat ens tornarem a veure.

Aquelles últimes paraules del doctor, van deixar inquiet a l'Emili durant uns instants, però se les va treure del cap, davant la perspectiva d'aquella millora incipient de la Rosa.

Els dies següents alguna cosa va canviar a Can Verdú, més enllà de la salut de la Rosa. L'Emili va fer avisar la Mercè, la germana gran de la Rosa, i aquesta no va trigar a instal·lar-se a la casa, junt amb la seva filla petita, per tal de cuidar de la Rosa i del Tonet, mentre l'Emili tenia cura de les vinyes. A mesura que les petites flors blanques brollaven dels ceps, la salut de la Rosa també floria, tenyint les seves galtes d'un color rosat, i fent desaparèixer les bosses fosques dels ulls. La seva mirada es va tornar dolça un altre cop i de tant en tant se li escapava alguna rialla degut a alguna entremaliadura dels petits. Un dia, en arribar a casa, l'Emili es va trobar la Rosa asseguda a la cuina, esperant-lo. Una lleu escalfor li va pujar per l'esquena, fins transformarse en un somriure sincer, dedicat a

la seva dona. Aquell dia van sopar tots asseguts a taula, tot i el posat recriminatori de la Carme. Van menjar. Van parlar de les vinyes, del temps, dels petits de la casa i de les últimes batxilleries del poble. Van beure vi i van riure, sobretot van riure. Tots menys la Carme, que no va badar boca en tot el sopar. Es sentia menyspreada, arraconada, i no feia res per dissimular el seu malestar. No li deixaven fer res a la casa, tret de cuidar-se de les gallines. De fet, la major part del dia el passava entre el corral i el celler. No s'acostava a la cuina ni a la Rosa. L'Emili li havia deixat ben clar després de la visita del doctor Beltran.

Les flors dels ceps s'havien transformat en petits gotims de color verd. Aquest any la verema arribaria d'hora a Can Verdú. L'Emili estava explicant això mateix a la Rosa i a la Mercè, quan van rebre la visita del doctor Beltran.

Amb posat greu, va treure a l'Emili i la Rosa, fora de la casa, lluny de la Carme i la de la Mercè i els va parlar.

—Les meves sospites s'han confirmat. Vas patir una greu intoxicació per cicuta que quasi et lleva la vida. He trobat restes d'aquesta planta al xarop que et feia beure la Carme. Hem de donar gràcies que les quantitats eren molt petites, i els seus efectes van ser molt lents. D'altra manera ja estaries morta. Ara heu de prendre una decisió: denunciar la Carme, o creure que va ser tot causa d'una fatal distracció a l'hora de preparar la potinga. Està a les vostres mans. Si finalment us decidiu per la primera opció, jo tinc les proves que certificaran la vostra denúncia.

Sense dir una paraula més, i sense esperar resposta, el Doctor Beltran va enfilel el camí cap a Pira.

En el silenci d'aquell capvespre xafogós d'estiu, només es sentien les rialles dels nens, que jugaven a l'hort amb la Mercè. Semblava que la resta de formes vivents s'haguessin esvaït igual que el doctor. Ni un ocell, ni un grill. Ni tant sols les fulles bressolades pel vent feien el més mínim soroll. Només rialles. L'Emili no podia apartar els ulls de la seva dona demanant-li perdó, ja que no gosava fer-ho de paraula. També li suplicava en silenci quina opció havien de triar. Ella, de seguida va copsar el neguit del seu home.

—Abans de prendre una decisió hauríem de parlar amb la teva mare. L'Emili, davant la convicció de la Rosa, va saber que tenia raó. Almenys es mereixia una

explicació. Així que va agafar de la ma a la Rosa i tots dos van baixar al celler, cercant la Carme.

—Mare! —va cridar l'Emili —Digueu-me que no heu pretès enverinar la Rosa! Digueu-me que us vareu equivocar amb les herbes. Que no era la vostra intenció el fer-li mal!

La Carme va passejar la seva mirada freda de l'Emili a la Rosa, i una ganyota que volia assemblar-se a un somriure se li va dibuixar als llavis.

—Emili —Va començar a dir amb veu melosa —Ja et vaig dir que aquesta noia era dèbil. Que no servia per portar aquesta casa. Des que ella ha arribat es pensa que es la mestressa, però en realitat ho he de fer tot jo, com sempre. Es lleva quasi bé a la mateixa hora que tu i molts dies ni tan sols té l'esmorzar a punt quan baixes. Menja a la mateixa taula que tu sense adonarse que necessites repòs i tranquil·litat després d'un llarg dia a les vinyes. I el que es pitjor, es menja un ou cada dia, igual que tu, que t'esllomes treballant al camp de sol a sol. Què fa ella per merèixer aquest ou? En aquesta casa les dones estem per tenir cura dels nostres homes i de la casa. Ella no fa res d'aquestes dues coses! Però encara em quedaven esperances. Tu encara ets jove, i series un vidu desitjable. Encara podries trobar un altra dona, més avesada al nostre món, i que et pogués fer feliç. Ella no et fa feliç.

L'Emili ja no va voler sentir res més. No calia. Capcot, sense esma de mirar a la Rosa als ulls va pujar a la seva habitació. La Rosa va seure al seu costat i li va acaronar les galtes mullades de llàgrimes.

—No t'amoïnis. La teva mare es gran i ja no hi veu gaire bé. Segur que tot ha estat un accident. Està disgustada per que es sent arraconada dintre de la seva pròpia casa, per això ha dit el que ha dit. Però li passarà aviat, ja veuràs. No la denunciarem, al contrari. Ha treballat molt tota la seva vida. Ha perdut un marit i un fill, i ara necessita que estiguin per ella. Jo la cuidaré, descuida.

Poc a poc va tornar la normalitat a Can Verdú. La Mercè i la petita ja feia dies que havien tornat a casa seva, després que el metge certifiqués la total recuperació de la Rosa. La verema havia anat molt bé i el raïm ja estava emmagatzemat a la Cooperativa de Sarral, esperant la seva transformació. La Rosa, va començar a interessar-se per les herbes de la Carme, després d'aconseguir convèncer a l'Emili de no cremar-les totes. Gràcies al nou capellà del poble que entenia de plantes, i amb el qual tenia llargues converses, va

aconseguir aprendre les diferents utilitats i maneres de tractar-les: el frare d'estepa per curar la diarrea; el porrassí, per curar les erupcions de la pell; el fonoll, com diürètic; l'anet per problemes d'estómac; el marfull per baixar la febre... i així cadascuna d'elles.

Per això, tant bon punt la Carme es va trobar malament, la Rosa va tenir cura d'ella. No la deixava baixar a la cuina, per que no fes esforços baixant les escales. Li pujava l'escudella del menjar cada dia a la seva habitació, acompanyat sempre per una sopa de farigola calenta: - S'ha de prendre també aquesta sopa, Carme. Ja veurà com aviat es trobarà millor – Li deia la Rosa a la seva sogra, amb un mig somriure als llavis.
